

Veel voorspoed heeft het roemruchte verleden Trujillo niet gebracht. De sporen van Columbus en Hernán Cortés verdwenen door piraten en achteloosheid. De toeristen zul je er niet over horen. Zij liggen achterover op de witte stranden van Honduras' oudste haven.

door Maarten Roest

HET IS niet enkel de hitte die over je heenvalt bij het opwandelen van het plein van Trujillo. Het is ook de warme bekoring die ervan uitgaat. Kalmte tussen witte muren die fris opblikken in de ochtendzon, in de schaduw van de mango- en palmbomen waar Trujillanos roddels uitwisselen, onder de kerktorens tegen de blauwe hemel.

Trujillo is een vrouwelijke stad die, zoals door ouderdom verschoten dames, leeft van de herinnering aan enkele gouden jaren, schreef een historicus. In de glorie van de United Fruit Company, die in 1933 drieëneenhalf miljoen bananen exporteerde, werden de sigaren met dollarbiljetten aangesloken, vertelt Miriam Mejía, gouverneur van het departement Colón, waarvan Trujillo de hoofdstad is.

De kerk aan de zuidkant van het plein is sober. Propere muren zonder veel opsmuk en twee puntige, vierkante torens. Jaartallen op elke zijde van de oostelijke toren herinneren aan vernietiging en wederopbouw van de kerk, die in 1532 voor Honduras' eerste bisschopszetel werd opgericht. Het zijn stille getuigen van het drama van een bijna vijfhonderjarige stad, door de eeuwen heen en weer geslingerd tussen hoop en vrees.

Uit het verleden zijn weinig schatten overgebleven. De luttel monumenten worden achteloos gekoesterd sinds Trujillo in 1990 tot nationaal monument is uitgeroepen. Gebleven is de Spaanse structuur, met het vierkante stratenplan en het plein waaromheen de kerk, het gemeentehuis, het politiebureau en de gevangenis. Schoolkinderen, keurig in witblauwe uniformen, klonteren samen op het terras van het paviljoen, midden op het plein. Eigenlijk moeten ze naar boven om te studeren: de gemeentebibliotheek bevindt zich op de eerste etage.

Onderaan de heuvel, waarop het oude centrum ligt, strekken zich witte stranden met kokospalmen uit langs de baai van Trujillo. De golven van de Caribische Zee worden getemperd door kaap Honduras, die oostwaarts de zee intruift. In de *champas*, strandhutten op houten palen met palmbladeren daken, is het prettig krab en kreelt eten. Geen wonder dat Trujillo grote aantrekkingskracht uitoefent op gepensioneerde Amerikanen, Canadese overwinteraars en een langzaam groeiende stroom toeristen. Langs het strand wonen de *garifunas*, een mengvolk van Caribische Indianen en negerslaven, dat sinds zijn deportatie uit St. Vincent over de kust van Midden-Amerika uitzwermd. Garifunas

FOTO MAARTEN ROEST

De droomslaap van Trujillo

zijn trots op hun Afrikaanse roots, houden van rasta, grass en punta, de eigen Afro-Caribische muziek.

Het mooiste uitzicht over de baai bieden de muren van het Santa Barbara-fort. Aan de overkant, op kaap Honduras, schreef Columbus geschiedenis door voor de eerste maal op het Amerikaanse continent te landen. Een smakeloos betonnen kruis verrees op de plaats waar zijn bemanningsleden in 1502, na een rampzalige oversteek vanuit Cuba, God dankten en de eerste mis op het Amerikaanse vasteland opdroegen. Na de hoogtijdagen van United Fruit raakte de nabijgelegen haven van Puerto Castilla in het slop. Nu rijden wat bananen vrachtwagens heen en weer en af en toe legt een vrachtschip aan.

De toegang is het probleem niet: dit is de grootste baai van Midden-Amerika. Trujillo ligt op tien mijl afstand, ingesloten tussen twee rivieren en overschaadwd door drie flinke bergtoppen, waarachter het vruchtbare stroomgebied van de Aguan-rivier. De gezegende geografische ligging sprak tot de verbeelding van de Spaanse veroveraars, zeker toen in het achterland goud en zilver werden gevonden. Hernán Cortés in eigen persoon trok naar Honduras, waar hij in 1525 Trujillo liet stichten.

Maar het lot was de stad ongunstig gezind: de goudmijnen raakten spoedig uitgeput en de haven verloor zijn positie als belangrijkste overslagpunt voor transporten van en naar Spanje. Verwijderd van de grote assen in de Nieuwe Wereld trok Trujillo avonturiers aan. Terwijl het moederland alle zellen moest bijzetten ter handhaving van het gezag op het oude continent waar Engelsen, Fransen en Hollanders aan de macht toerden, werd Trujillo slachtoffer van het gevecht tussen de grootmachten om de heerschappij over de wereldzeeën.

In de voormalige wapenkamer van het Santa Barbara-fort is een expositie gewijd aan het 'gefortificeerde Caribische gebied'. Onder dreiging van Engelse, Franse en Hollandse piraten verschenen vanaf eind zestiende eeuw vestingen in Havana, San Juan de Puerto Rico, Cartagena, Portobello en Veracruz. Trujillo moest het doem met een vestingmuur en twintig kanonnen. Laten de Trujillanos hun stad zelf maar verdedigen, oordeelden de Spaanse autoriteiten. Zeerovers als Henry Morgan of Piet Heyn spinnen er garen bij. De ene aanval volgde de andere op, tot de genadeklap in 1643 kwam toen de Nederlander Jan van Horn Trujillo leegplunderde en in de as legde. De bevolking vluchtte en liet de stad over aan de grillen van piraten, Engelse smokkelaars en Sambo-negers.

'Toerisme is ontkenning van Honduras' heet het verderop bij de ingang van Trujillo's museum annex attractiepark. Na een rondgang door de drie schuren van het museum wacht een verfrissende duik in een door eigenaar Rufino Galán uitgehakt zwembad. Galán verzamelde heeft een van 's werelds mooiste rariteiten-

kabinetten opgeleverd: de eerste tractor van het departement, alsmede de eerste kopieermachine en drukpers, een postzegelverzamelingszilveren munstukken, schatkisten van piraten, Spaanse potten en pannen, kogels en kanonnen, de wrakstukken van een Amerikaans legervliegtuig, de schedel van de krokodil die een kind opvrat, een fles drinkwater uit de Golfoorlog én een stukje Berlijnse Muur.

Maar ook een ruime collectie inheemse sculpturen, beeldjes van jade en juwelen, de meeste door Galán zelf opgegraven. Waardering verwerft hij niet. 'De huidige burgemeester is een veehouder. Met hem moet je over kroecien praten, niet over cultuur. En geen commentaar; hij heeft al twee lastpakken neergeschoten.' En dus kwijnen Trujillo's monumenten weg en verdwenen de oude kinkerstraten onder een dikke laag asfalt.

De consulaten staan er nog wel. Overblijfselen van de voorspoed van rond de eeuwwisseling en de aanwezigheid van de Amerikaanse

gennissen veroverd zijn en hun middelmatigheid hebben goërd.' Volgens Rufino Galán kun je Trujillo's teloorgang niet alleen aan lokale kortzichtigheid wijten. United Fruit is de personificatie van het buitenlandse kwaad. Infrastructuur stond als tegenprestatie tegenover ongelimiteerde bananexport. Maar van een spoorverbinding met de hoofdstad Tegucigalpa was nog lang geen sprake toen United Fruit, met medeneming van haar bezittingen, alle spoorrails inclusief, vluchtte voor een bananenziekte.

ERNA VOLGDE de periode van instorting, of om met ex-burgemeester en plaatselijk geschiedschrijver Edilberto Cuevas te spreken: Trujillo

verkeert in een diepe droomslaap. Niettemin lijkt zijn stad met de komst van een verharde weg, vijftien jaar geleden, en het ontluikende toerisme, langzaam te ontwaken. Meteen dient zich een groot dilemma aan: toerisme of industrie. De bouw van een door de Verenigde Staten en Saudi-Arabië gefinancierde olieraffinaderij zou de haven nieuw leven in kunnen blazen.

De lessen van het verleden wekken echter achterdocht. Men wil niet weer kaalgeplukt worden. En de gevolgen voor het milieu? Wat als er een ramp gebeurt? Bovendien kunnen de luxe *beach-resorts* hun deuren dan beter sluiten en mogen de toekomstplannen de prullenbak in. Zoals het ambitieuze waterzuiveringsproject, dat mede dankzij de inspanningen van een gepensioneerde Nederlander ontstond. De Nederlandse overheid buigt zich erover en ook Japan en Canada hebben belangstelling getoond. Schoon zwemmen en veilig drinken is vooruitgang voor de bevolking en noodzakelijk voor toeristische ontwikkeling.

De toekomst van Trujillo staat op het spel, aldus Alfredo Crespo. 'Als het niet doorgaat, kunnen we het de komende dertig jaar wel vergeten.'

Trujillo zal er dan nog wel staan, met of zonder schoon water. De onaangetaste opgeruimdheid van zijn plein en de frisse onverschilligheid van zijn muren weerspiegelen geen zorgen over de dag van morgen. En de Trujillanos, ongestoord keuvelend of doodgemoeederd slenterend, lijken zich allerminst druk te maken over hun plaats in de geschiedenis. En waarom zouden ze, vraag je je af, als 's avonds het zweoel ritme van de punta opklinkt, de zee rustig kabbelt en de palmbladeren ritselen in de wind. Ogen dicht en welterusten.

de Fabriek

Koos van Wieringh

Keulen ligt aan de Rijn, leerde ik op school, maar sinds ik er woon, weet ik dat de rivier door de stad stroomt. Keulen kent namelijk een linker- en een rechter-Rijnnoever. Met die laatste, in de stad *rechtsrheinisch* genoemd, is het enigszins als met Amsterdam-Noord. Het hoort er wel bij, maar toch niet echt. Ik heb iemand wel eens spottend horen opmerken, dat rechts van de Rijn Siberië begint. Daar liggen plaatsen als Deutz, Kalk en Mühlheim, die in de loop der jaren door Keulen zijn ingelijfd. Die plaatsen hadden een eigen karakter, met name door de industrie die daar gevestigd was en de arbeidersbevolking die er woonde. Maar daar is verandering in gekomen. Veel industrie, bijvoorbeeld staal en textiel, kon het niet langer bolwerken, de werkloosheid nam toe, vooral onder de buitenlanders die naar de stad gehaald waren, toen het *Wirtschaftswunder* nog in volle gang was.

regelmatig tentoonstellingen georganiseerd. Daar vlakbij wordt nu de Köln Arena gebouwd, een gigantisch complex voor grote manifestaties, waarin ook het grootste deel van het ambtelijk apparaat van de stad zal worden ondergebracht.

Het stadsdeel dat even verderop ligt, heet Kalk. Het gaat hier om een industriegebied, dat omstreeds de eeuwwisseling tot ont-

Het licht verkleurt er steeds

wikkeling kwam en nu, aan het einde van deze eeuw, in verval geraakt is. Het concern Klöckner-Humboldt-Deutz (KHD) kon zich niet over de hele linie handhaven en zag zich gedwongen een deel van zijn terrein op te geven.

In 1991 kocht de stad, na taie onderhandelingen, een stuk grond van KHD van 128 duizend vierkante meter. Vijfenvijftig miljoen

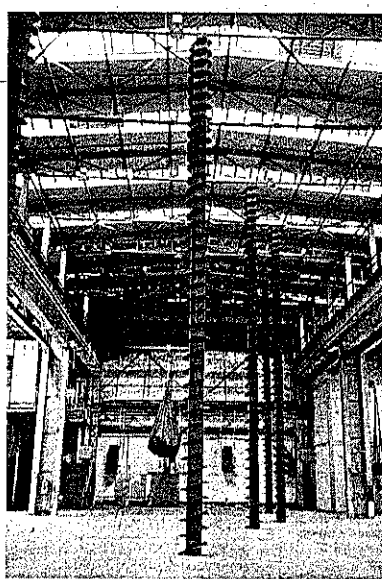
mark moest ervoor worden betaald. Op die grond staan de hallen 75, 76 en 77 die een geheel vormen. Een karakteristiek gebouw, zoals dat aan het begin van deze eeuw voor industriële doeleinden werd opgetrokken. Het is zestien meter hoog en heeft de omvang van een half voetbalveld. Door de vele ramen zijn de lichtverhoudingen fascinerend. Voor het gebouw strekt zich een behoorlijke vlakke uit, die gevuld is met automobielen, zoals in dit tijdsgewricht kan worden verwacht.

De grote vraag was wat er met de nieuwe aanwinst, die kort na de aankoop op de monumentenlijst werd geplaatst, zou moeten gebeuren. De politieke partijen in de raad hebben daar lang over gestreden. De CDU was aanvankelijk tegen een culturele bestemming en pleitte voor aan deze tijd aangepaste industriële activiteiten, in de hoop hiermee een bijdrage te kunnen leveren tot de bestrijding van de werkloosheid. Want die is in dit deel van de stad zeer hoog. Ongeveer 40 procent van de bevolking behoort hier tot de uitkeringsgerechtigden. Onder hen veel buitenlanders, in het bijzonder Turken.

Na veel heen en weer gepraat werd uiteindelijk besloten de cul-

Halle Kalk buiten en binnen.

FOTO'S KOOS VAN WIERINGH

tuur voorrang te verlenen. Het stedelijk theater had een nieuwe speelplaats nodig, terwijl het Museum Ludwig naar mogelijkheden zocht uitingen van hedendaagse kunst ten toon te stellen, waarvoor het museum zelf minder geschikt is. Bovendien zouden ateliers voor kunstenaars er een plaats in kunnen vinden. In de naaste omgeving van de hallen zouden woningen gebouwd moe-

ten worden, vooral in de sociale sector. Deze ambitieuze plannen zijn langzaam in werkelijkheid omgezet, althans ten dele. De ateliers voor kunstenaars zijn er nog niet, maar theater wordt er gemaakt. Al in een vroeg stadium, toen nog niet definitief vaststond dat de hallen een culturele bestemming zouden krijgen, werd in de grote hal Günter Krämers encensering

van de *Dreigroschenoper* opgevoerd. De theaterdirecteur wilde kennelijk bewijzen dat een dergelijk spektakel juist in zo'n grote ruimte het best op zijn plaats is. Op 1 oktober 1994 volgde dan de officiële opening van de nieuwe theaterhal met Shakespeare's *King Lear*, een opvoering, waarbij het bloed rijkelijk vloede. De afgelopen zomer beleefde de opening van de expositieruimte

met objecten van de Griekse kunstenaar Jannis Kounellis, een gebeurtenis waarvoor meer dan duizend bezoekers een kijke kwamen nemen op de rechter Rijnnoever. Ik heb daar mensen gesproken die al jaren in Keulen wonen, maar nooit in Kalk waren. Wat heeft iemand daar te zoeken?

Die vraag blijft actueel, want *rechtsrheinisch* heeft altijd nog iets van onbekendheid en vreemdheid. Bij officiële gelegenheden, zoals een opening, komt er meestal veel volk, maar als een stuk in de normaliteit van alledag is opgenomen, wordt dat al gauw minder. Onlangs, bij een dansmanifestatie, waarbij o.a. Truus Bronkhorst, Marijn Jongewaard & Friends optraden, was de belangstelling aan de magere kant.

De plaatsen waar de drie aaneengesloten hallen liggen, is niet zo eenvoudig te vinden. Ze gaan min of meer schuil achter de Kalker Hauptstrasse, een drukke en levendige straat, waar veel buitenlanders flanerend. De bewegwijzering laat veel te wensen over. Een dezer dagen, toen ik daar in de buurt rondliep, werd ik staande gehouden door een echtpaar uit Bonn. De vrouw stapte uit een auto, kwam op mij af en zei, enigszins wanhopig: 'U bent al de zesse aan wie ik vraag hoe wij bij de

Halle Kalk kunnen komen.' Ze wilden naar Kounellis. Ik heb het uitgelegd, maar moest er tot hun teleurstelling aan toevoegen, dat ze het niet troffen: het was maandag en dan is de hal gesloten. Zelf heb ik, bij wijze van test, in verschillende zaken daar in de buurt gevraagd waar de Halle Kalk is, maar bijna niemand wist het ('Hier in de buurt zou een theater zijn? Nou, dan weet u meer dan ik').

Maar daar is wel degelijk een theater en een gelegenheid voor tentoonstellingen, waarop het woord ruimte van toepassing is. Vooral grootschalige objecten, zoals Kounellis die vervaardigt, komen daar schitterend tot hun recht. Het licht dat erop valt, verkleurt steeds, zodat het er de schijn van heeft dat er elke dag iets anders te zien is. Als bewoner van de linker Rijnnoever kom ik graag aan de andere kant van de rivier. Met de lijnen 1 of 9 rijd ik tot de halte Kalker Post en vandaar te voet verder door de Kalker Hauptstrasse, tot een pijl in het trottoir rechtstaf de Neuenburgstrasse in wijst: Halle Kalk.

Dit is het zonnende deel van een serie over industriële gebouwen in Europa, die tegenwoordig een culturele bestemming hebben.